

Рецензия

от професор, д-р Даниела Николова Бобева-Филипова

на дисертационен труд за присъждане на научна степен „доктор на науките”

в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление 3.8. Икономика

Автор: Виктор Йоцов

Тема: Между ефективността и справедливостта: оценка на ефектите от плоския данък в страните от Централна и Източна Европа

1. Общо описание на представените материали

Съгласно „Заповед на Директора на Института за икономически изследвания при БАН № 124/27.02.2026 г. съм утвърдена за член на НЖ по открита процедура за защита на дисертационен труд за придобиване на научна степен "доктор на науките" с кандидат проф. д-р Виктор Йоцов. Представените материали (дисертационен труд, автореферат, справка с минимални изисквания, научни приноси, списък с публикации, списък с цитирания, таблица с иконометрични показатели) дават възможност да се направи цялостна оценка.

Оценката е направена на основание ЗРАСРБ и Правилника за придобиване на академични степени и заемане на научни длъжности в Института за икономически изследвания при БАН.

2. Общо описание на дисертационния труд и оценка на съответствието с изискванията

Дисертационният труд, разработен в 7 глави и се състои от 301 страници, от които 39 страници приложения. В структурно отношение, подреденост и логическа обвързаност на изследването, авторът е постигнал изключително високо ниво на академичните стандарти.

Въпреки фокуса върху България и ЦИЕ, дисертационният труд има значително по-широк концептуален обхват.

Актуалност и значимост на темата и изследването

Авторът позиционира своята дисертация в областта на политическата икономия. В този контекст, актуалността на темата е свързана с три важни фактора – в условията на политическа несигурност и растящ популизъм, по-високото облагане на по-високо

платените групи е подходяща среда за възобновяване на дискусиата за прогресивното подоходно облагане.

От друга страна, както посочва авторът „Фискалните притеснения“ и най-вече лошата фискална политика налага да се търсят нови източници на приходите в държавния бюджет. Стремешът държавите да преразпределят все по-голям дял от БВП и нарастването на публичните дългове заради неефективни публични разходи, стимулира дебата за промени в ставките и формите на облагане. За съжаление, цитираният от автора Класически модел на данъчната конкуренция, разработен от Зодроу и Мешковски и Уилсън (Wilson, 1986, 1999), при който множество юрисдикции се конкурират за мобилен капитал чрез предлагането на по-ниски данъчни ставки и “надпревара към дъното” (race to the bottom) през последните години и в перспектива е тъкмо обратното „надпревара към върха“ (race to the top).

На трето място, както отбелязва авторът, има сериозна промяна в политиката на международните финансови институции и организации през последните години по отношение на плоските данъци. Сега те фаворизират и настояват на страните с по-ниски данъчни нива да ги повишават и да се отказват от плоските данъци. Данъчната конкуренция е част от глобалната икономическа конкуренция и въвеждането на глобалния данък, митническата война и др. са част от инструментите за ограничаване на конкурентни пазарни предимства.

Методология

Комплексността на данъчното въздействие върху икономиката и преразпределението на доходите го прави изключително сложен проблем на изследване. Кандидатът заслужава адмирации за поставянето на проблема и амбицията да даде аргументира отговор за решаването му.

Дисертационният труд се основава на прилагането на критичен подход към настоящата данъчна система и се търсят механизми за нейното подобряване за целите на постигане на по-висока степен на социална справедливост. Извършена е огромна работа по набирането, структурирането и обобщаването на информацията.

В сърцевината на методологията, която включва множество научни методи, е прилагането на метода на синтетичния контрол. При избраната тема и подход – да се търсят аргументи в полза на основната теза не само в България, но и в други страни от ЦИЕ, считам, че този метод е изцяло подходящ и ефективен, въпреки, че резултатите са доста противоречиви и налагат допълнителни обяснения в повечето случаи на базата неизмерими факти и събития. Винаги количественото измерване на ефектите от един или друг вид данък е обременено от множество условности и ограничения. Важно е да се отбележи трудността на изолирането на ефектите от плоския данък, в условията на действието на множество фактори в различните изследвани периоди в различни икономики. В това отношение авторът използва всички възможни методи за да достигне до надеждни оценки и изводи.

Въпреки, че дисертационният труд позиционира позицията на автора към привържениците на тезата за необходимостта от въвеждане на прогресивно подоходно облагане, изследването на кандидата не може да се окачестви като едностранно: обхванати и коментирани са коректно противоположните аргументи. В този контекст налице е едно балансирано изследване между възможностите и рисковете от различните видове подоходно облагане.

Оригиналност на представения труд и достоверност на научните данни

Идеята да се развие изследването по оста „ефективност – справедливост“ е оригинална и дава възможност да се развие авторската теза. Въпреки, че обектът и предметът на изследване са ясно определени и конкретни, намираме в този труд много повече от анализ на данъчни модели. Анализирани в детайл и с високо професионално равнище са макроикономическата динамика, променящата среда на развитие на икономиките, икономическите и неикономическите фактори за промените в различните политики – от приватизация до социална политика.

В дисертационния труд е формулиран политико-икономически проблем, като ясно са дефинирани целите и задачите на изследването. Целенасоченост и дълбочина на изследването се осигуряват чрез формулираните 5те основни хипотези, които определят използваните методи и логиката на изследването.

Доказателство за научната прецизност и коректност е детайлното описание на методологическите ограничения на постигнатите резултати.

В дисертационния труд са направени теоретични обобщения от важно значение за дискусията за българската данъчна система. Дисертацията е оформена прецизно, а научното изследване и постигнатите резултати са представени разбираемо и в логическа последователност.

Дисертантът изчерпателно познава теорията в изследваната област, за което може да се съди както от задълбочения анализ на литературата по темата, но и публикациите и цитиранията. Систематизирани и критично са анализира световните достижения, свързани с дисертационния проблем като ясно е открито развитието и смяната на вижданията в теоретичен и политически план в отделните страни.

3. Приноси и значимост

Кандидатът е формулирал научните си приноси в четири области. Дисертационният труд определено доразвита съществуваща икономическа теория в един по-широк контекст.

Разработен е цялостен методически инструментариум включващ количествен и качествен анализ и съвременни методи.

Въпреки, че авторът посочва, че неговите резултати съответстват на тези в литературата, не трябва да се пренебрегва наличието на широк кръг литература, използваща други подходи и методи на изследване, които достигат до различни резултати.

Основният принос на автора е в това, че е налице за първи път в българската литература цялостно изследване на настоящата данъчна система и в частност на подоходното облагане, подкрепено с емпирични данни и умело използвани методи за анализ и измерване на ефектите.

4. Преценка на публикациите

Приложените публикации съответстват изцяло на изискванията към техния брой, вид и характер на публикациите. Те обхващат основно макроикономически въпроси. Разработени са на високо академично равнище, доказателство за което са и множеството цитирания.

5. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

След като проверих данните от Справката за изпълнение на минималните национални изисквания считам, че академичните постижения на кандидата надвишават минимално изискуемите за придобиване на научна степен „доктор на науките“ в професионалното направление 3.8. Икономика. При минимално изискуеми според правилника на Института за икономически изследвания при БАН 350 точки, кандидатът е представил доказателства за 740 и по този начин значително надвишава изискуемите. Прави впечатление, че най-голямо превишение на минималните изисквания е постигнато при цитиранията, което показва научната разпознаваемост на кандидата в българската и международната икономическа литература.

В наукометричните показатели не трябва да се игнорират и тези по показателя „Е“, където проф. Йоцов постига 255 точки, включително в реализирането и ръководството на мащабни научни проекти, публикуването на учебници, ръководство на докторанти.

6. Лично участие на кандидата

Дисертационният труд е резултат на самостоятелно научно изследване. Коректно са използвани и цитирани теоретичните източници и акуратно прилагани избраните методи.

Прегледът на дисертационния труд и публикациите не откри плагиатство.

7. Критични забележки и препоръки

Предлагам няколко въпроса, които са по-скоро за доизясняване отколкото критични бележки:

- В дисертационния труд централно място заема проблема за *социалната справедливост*. Самото разбиране за това какво означава социалната справедливост се разглежда в хоризонтален и вертикален аспект, докато

цялостното съдържание на това понятие не е изцяло изяснено, още повече, че то има не само икономически смисъл;

- Подобен е и въпроса с дефинирането на *социалното неравенство* и ролята на факторите и критериите извън текущите доходи. Дисертационният труд отваря въпроса за критериите и измерителите на социалното неравенство, както и за неговите причини и източниците, за да се постигне по-голяма ефективност на социално подпомагане вкл. чрез преразпределителната функция на фискалната политика;
- Изводите от изследването, при всичките условности при интерпретацията на количествените резултати, изглеждат по-скоро оптимистични. Както авторът сам отбелязва, въпросът не е само във вида прогресивен или плосък данък, а в нивото на ставките и всички други фактори. Не може да се докаже, че прогресивното данъчно облагане само по себе си „подобрява социалното благосъстояние“. Това е още по-малко вероятно в страна с огромен сив сектор, където не е ясно колко реални са декларираните доходи на лицата в долните подоходни групи и където едва ли прогресивният данък върху доходите ще насърчи активност на пазара на труда 10-те процента дългосрочно безработни и обезкуражени лица в младежка възраст. Очакването, че въвеждането на прогресивно подоходно облагане ще повиши събираемостта е също оптимистично, като се вземе предвид, че при една и съща данъчна система, събираемостта е различна при различни правителства.

Поставените от кандидата въпроси в дисертационния му труд заслужават особено внимание най-вече от критиците на прогресивното подоходно облагане. Поставянето на проблема и мобилизирането на огромния научен капацитет на автора в изследване и аргументиране на тезата заслужават адмирации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В рамките на тази процедура се оценява един несъмнено водещ български учен в областта на икономическата наука. Неговото творчество далеч надхвърля предложения дисертационен труд и има значимо въздействие върху българската икономическа теория и нейното прилагане в реалната икономика.

Дисертационният труд съдържа резултати, които представляват оригинален принос в науката и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника на Института за икономически изследвания при БАН. Научното творчество на кандидата е със силно изразен както теоретичен така и приложен характер.

Кандидатът притежава високи професионални качества и е установен и иновативен учен с висока научна репутация. Дисертационният труд показва, че кандидатът Виктор Йоцов притежава задълбочени теоретични знания и умения в Професионално направление 3. 8. Икономика, като още веднъж демонстрира висок капацитет за самостоятелно провеждане на научни изследвания и тяхното прилагане в практиката.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване и приложените документи, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди научна степен „доктор на науките“** на Виктор Йоцов в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки; Професионално направление 3. 8. Икономика.

24 април 2026 г.

.....

Рецензент:

.....

(Проф. д-р Даниела Бобева)